

<http://ui.ac.ir/en>

Journal of Researches in Linguistics

E-ISSN: 2322-3413

Document Type: Research Paper

12(1), 87-110

Received: 14.01.2020 Accepted: 24.06.2020

Lexical Borrowing Hierarchies in Kolhari Kurdish: Gender, Age and Educational Background

Shahram Jamali Nesari

*PhD Candidate, Department of Linguistics, Ilam Branch, Islamic Azad University, Ilam, Iran
sh_jamali32@yahoo.com*

Habib Gowhari *

*Assistant Professor, Department of Linguistics, Ilam Branch, Islamic Azad University, Ilam, Iran
gowhari@ilam-iaau.ac.ir*

Abstract:

This study is intended to investigate lexical borrowing in Kalhori Kurdish. The main lexical categories such as nouns, verbs, adjectives, and adverbs were examined to find whether native speakers prefer to use native words or loan words (of Farsi). This study was carried out in relation to three social variables as gender, age and educational backgrounds. To collect data, a researcher-made questionnaire consisting of 339 items was employed. The results indicate that in all lexical categories, native words (as apposed to loan words) are mainly chosen by the subjects in all groups. In addition, there is no basic difference in all investigated lexical categories. Almost the same amount of borrowing is reported in all lexical categories, while in all borrowing hierarchies (Treffers-Daller, 2010; Muysken, 1988; Thomason and Kaufman, 1988), nouns were easier to borrow than the elements lower in the hierarchy. The results of this study, however, suggest that the reasons for borrowing are beyond the position in the hierarchy. The importance of lexical gap in borrowing is identified as an alternative to hierarchical approaches in the present study.

Keywords: Borrowing, Borrowing hierarchy, Kalhori Kurdish, Lexical categories

Introduction

Language contact is an important issue which has received a lot of attention in the literature (Bloomfield, 1933; Haugen, 1950; Treffers Daller, 2010). In the earlier stage, the focus was on lexical borrowing. However, in recent studies, structural borrowing is also investigated (Matras, 2009). It is an axiom that the lexical borrowing is more common than structural and phonological borrowing. Moreover, it seems that some linguistic elements are easier to borrow than others (Treffers-daller, 2010). Accordingly, some researchers were trying to discover the hierarchy of borrowing of linguistic elements in different languages. Muysken (1981) presented an implicational hierarchy in which he tried to find the degree of ease (or difficulty) of borrowability of different linguistic elements. According to his hierarchy, lexical elements are easier than structural elements to borrow. Another influential study was Thomason and Kaufman (1988) dealing with a wide range of issues including language contact, borrowing, mixed languages, language interference, pidgin and creole languages, code-switching, etc. They focused on the role of external factors such as language contact on language change.

Materials and methods

This study is intended to investigate borrowing in Kalhori Kurdish. The main lexical categories such as nouns, verbs, adjectives, and adverbs were examined to find whether native speakers prefer to use native words or loan words (of Farsi). This study was carried out in relation to three social variables as gender, age and educational backgrounds. To collect data, a researcher-made questionnaire consisting of 339 items was employed. Based on gender, age and educational backgrounds, the subjects were divided to eight groups:

This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

<http://dx.doi.org/10.22108/jrl.2020.120997.1445>

<https://dorl.net/dor/20.1001.1.20086261.1399.12.1.5.7>

young male/ female educated; old male/ female educated; young male/ female uneducated; old male/ female uneducated participants. For each group, 10 people were selected randomly. Therefore, a total number of 80 participants were selected to respond to the provided list through interview. For each intended word, different contexts were provided and then the participants were asked to choose either the local word or the borrowed one from Persian. To analyze the data, SPSS (version 23) was employed. As for the statistical test, ANOVA was employed to find any meaningful relation between the three independent variables of the study (age, gender and educational background) and the participants' choice among the Kurdish words and Persian borrowed ones (dependent variable).

Discussion of Results and Conclusions

The results indicated that in all investigated categories, native speakers of Kalhori Kurdish used a higher amount of native words rather than Persian borrowed equivalents. However, in all groups, some Persian borrowed words are also used. As for women, the results indicated that educated (both young and old) female participants used the least amount of native words. In contrast, uneducated female participants employed the highest amount of native words of Kalhori Kurdish. In the same way, educated men used a lower amount of native words of Kurdish comparing with their uneducated counterparts. Furthermore, young men tend to use a higher amount of borrowed words comparing their older counterparts. Accordingly, it can be concluded that in the four investigated categories (nouns, verbs, adjectives and adverbs), education and age were found to be statistically effective variables, while the variations due to gender were found to be statistically insignificant. Unlike the predictions of the theory of borrowing hierarchy (Muysken (1987), the results indicated the Kurdish terms were used much more frequently than their (more prestigious) Persian equivalents in Kalhori Kurdish. The results indicated that in all investigated categories, native words (as apposed to loan words) are mainly chosen by the subjects in all groups. In addition, there is no basic difference in all investigated categories. Almost the same amount of borrowing is reported in the investigated categories, while in all borrowing hierarchies (Treffers-Daller, 2010; Muysken, 1988; Thomason and Kaufman, 1988), nouns were easier to borrow than the elements lower in the hierarchy. The results of this study, however, suggest that the reasons for borrowing are beyond the position in the hierarchy. The importance of lexical gap in borrowing is emphasized in the present study as an alternative to hierarchical approaches.

References

- Appel, R. & P. Muysken (1987). *Language contact and bilingualism*. London: Edward Arnold.
- Bakker, P. (1996). Language intertwining and convergence: typological aspects of genesis of mixed languages. *Sprachtypologie und Universalienforschung* 49, 9–20.
- Bakker, P. (1997). *A language of our own. The genesis of Michif – the mixed Cree-French language of the Canadian M'etis*. New York: Oxford University Press.
- Bakker, P. (2003). Mixed languages as autonomous systems. In Y. Matras, and P. Bakker (Eds.), *The mixed language debate* (107–150). Berlin & New York: De Gruyter Mouton
- Bakker, P. & M. Mous (1994). Introduction. In P. Bakker and M. Mous (Eds.), *Mixed languages. 15 Case studies in language intertwining* (1-11). Amsterdam: IFOTT.
- Bloomfield, L. (1933). *Language*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Colantoni, L. & J. Gurlekian (2004). Convergence and intonation: Historical evidence from Buenos Aires Spanish. *Bilingualism: Language and Cognition* 7 (2), 107–119.
- De Rooij, V. A. 1996. *Cohesion through contrast: discourse structure in Shaba Swahili/French conversations*. Amsterdam: IFOTT.
- Farasati, Sh., Saberi, K., Weisi, H. (2019). Language Attrition among Kalhori Kurdish Speakers Living in Tehran. *Journal of Western Iranian Languages and Dialects*, 7 (25), 95-110. [In Persian]
- Fuller, J. M. (2001). The principle of pragmatic detachability in borrowing: English-origin discourse markers in Pennsylvania German. *Linguistics* 39 (2), 351–369.

- Grosjean, F. (1997). Processing mixed language: issues, findings, and models. In A. de Groot & J. F. Kroll (Eds.), *Tutorials in Bilingualism. Psycholinguistic perspectives* (225–254). London: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Haugen, E. (1950). The analysis of linguistic borrowing. *Language* 26, 210–231.
- Labov, W. (1972). *Sociolinguistic patterns*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Mahmoudi, A. (2008). *Investigating Language Change and Language Attrition among Sardasht Kurdish speakers of Tehran*. MA Thesis, Islamic Azad University, Sanandaj Branch, Iran. [in Persian].
- Matras, Y. (1998). Utterance modifiers and universals of grammatical borrowing. *Linguistics* 36 (2), 281–331.
- Matras, Y. and Shabibi, M. (2007). Grammatical borrowing. In Y. Matras and J. Sakel (Eds.), *Khuzistani Arabic* (137–149). Oxford: Oxford University Press.
- Meakins, F. (2013). Gurindji Kriol. In S. Michaelis, P. Maurer, M. Haspelmath, M. Huber (Eds.), *Contact languages based on languages from Africa, Asia, Australia, and Americas* (131–139). Oxford: Oxford University Press.
- Miller, G. D. (1997). The morphological legacy of French. Borrowed suffixes on native bases in Middle English. *Diachronica* 14 (2), 233–264.
- Moravcsik, E. A. (1978). Language Contact. In J. Greenberg (Ed.), *Universals of Human Language* (93–122). Stanford: Stanford University Press.
- Muysken, P. (1981). Quechua en Spaans in het Andesgebied. [Quechua and Spanish in the Andes.] *Tijdschrift voor Taal- en Tekstwetenschap* 1, 124–138.
- Muysken, P. (2000). *Bilingual speech. A typology of code-mixing*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Naghzouye kohan, M & Adolmaleki, A. (2014) Verbal borrowing in Persian, Kurdish, and Azarbaijani. *Iranian Journal of Comparative Linguistics*. 4 (7): 97–113. [in Persian]
- Poplack, S., D. Sankoff & C. Miller (1988). The social correlates and linguistic processes of lexical borrowing and assimilation. *Linguistics* 26, 47–104.
- Prince, E. F. (1988). On pragmatic change: The borrowing of discourse functions. *Pragmatics* 12, 505–518.
- Queen, R. M. (2001). Bilingual intonation patterns: Evidence of language change from Turkish-German bilingual children. *Language in Society* 30 (1), 55–80.
- Sakel, J. (2007). Types of loan: Matter and pattern. In Y. Matras and J. Sakel (Eds.), *Grammatical borrowing in cross-linguistic perspective* (15–29). Berlin & New York: De Gruyter Mouton.
- Salmons, J. (1990) Bilingual discourse marking: Code switching, borrowing and convergence in some German-American dialects. *Linguistics* 28, 475–492.
- Salverda De Grave, J.J. (1906). *De Fransche woorden in het Nederlands* [French words in Dutch]. Amsterdam: Verhandelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam.
- Stolz, C. & T. Stolz (1996). Funktionswortentlehnung in Mesoamerika. Spanish-Amerindischer Sprachkontakt (Hispanoindia II). *Sprachtypologie und Universalienforschung* 49 (1), 86–123.
- Thomason, S. G. (1997). *Contact languages: A wider perspective*. Amsterdam: John Benjamins.
- Thomason, S.G. & T. Kaufman (1988) *Language contact, creolization and genetic linguistics*. Berkeley: University of California Press.
- Treffers-Daller, J. (2010). Borrowing. In M. Fried, J. O. Ostman & J. Verschueren (Eds), *Vocabulary Studies in first and second language acquisition. The interface between theory and applications* (74–90). Houndmills Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Vellupillai, V. (2015). *Pidgins, Creoles & Mixed Languages*. Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins.
- Weinreich, U. (1953). *Languages in contact*. The Hague: Mouton.
- Weisi, H. (2013). L2 Acquisition, L1 Endangerment and Their Impact on Learning English: A Case Study of Kurdish Speakers in Iran. Ph.D. dissertation in Shiraz: Shiraz University.
- Winford, D. (2003). *An introduction to contact linguistics*. Oxford: Blackwell.

نشریه پژوهش‌های زبان‌شناسی

سال دوازدهم، شماره اول، شماره ترتیبی ۲۲، بهار و تابستان ۱۳۹۹

نوع مقاله: پژوهشی

تاریخ وصول: ۱۳۹۸/۱۰/۲۴

تاریخ اصلاحات: ۱۳۹۹/۰۲/۱۹

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۴/۰۴

صص ۸۷-۱۱۰

میزان وام‌گیری در مقولات واژگانی اصلی براساس رویکرد سلسله‌مراتب وام‌گیری در کُردی کلهری (با تمرکز بر متغیرهای جنسیت، تحصیلات و سن)

* شهرام جمالی نصاری

** حبیب گوهری

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی میزان وام‌گیری مقولات واژگانی اصلی در کُردی کلهری است. مقولات اسم، فعل، صفت و قید در کُردی کلهری بررسی شدند تا مشخص شود در کدام مقوله گویشوران کُردی کلهری بیشتر از واژه‌های بومی یا وام‌واژه فارسی استفاده می‌کنند. براساس متغیرهای سن، جنسیت و تحصیلات، افراد به هشت گروه تفکیک شدند تا میزان استفاده از کلمه‌های بومی و قرضی در هر گروه مشخص شود. برای گردآوری داده‌ها، از پرسش‌نامه‌ای (فهرست) محقق-ساخته شامل ۳۳۹ گویه (اسم، فعل، صفت و قید) استفاده شد. در طراحی پرسش‌نامه صرفاً واژه‌هایی انتخاب شدند که در کُردی کلهری هم از واژه کُردی و هم معادل فارسی آنها استفاده می‌شود. نتایج نشان می‌دهد در همه مقولات بررسی شده، میزان استفاده از واژه‌های بومی بسیار بیشتر از وام‌واژه‌های معادل فارسی است. همچنین، بین میزان وام‌گیری از مقولات بررسی شده، تفاوت آشکاری دیده نمی‌شود، در حالی که در همه رویکردهای سلسله‌مراتب وام‌گیری (Treffers-Daller, 2010; Muysken, 2000; Thomason & Kaufman, 1988)، مقوله نحوی اسم قابلیت بالاتری برای وام‌گیری نشان می‌دهد. نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد دلایل دیگری به غیر از جایگاه سلسله‌مراتبی واژه‌ها، مانند خلأ واژگانی، در وام‌گیری دخیل هستند. بنابراین، رویکرد این پژوهش بدیلی تازه برای رویکردهای سلسله‌مراتبی قلمداد می‌شود.

کلیدواژه‌ها

وام‌گیری، سلسله‌مراتب، کُردی کلهری، مقولات واژگانی

۱. مقدمه

پژوهشگران مختلف از اصطلاحات متفاوتی برای تعریف وام‌گیری بهره گرفته‌اند. به همین دلیل، همانند بسیاری از مسائل و مفاهیم بنیادی، درباره تعریف وام‌گیری نیز در بین پژوهشگران اجماع وجود ندارد. توماسن^۱ و کافمن^۲ (1988:37) وام‌گیری را انضمام برخی اقلام و مؤلفه‌های زبان خارجی در زبان بومی از سوی گویشوران زبان می‌دانند. اگرچه زبان بومی حفظ می‌شود، انضمام مؤلفه‌های جدید تغییر کرده است. به عقیده آنها واژه‌ها اولین عناصری هستند که وام گرفته می‌شوند. اگر دوزبانگی در جامعه‌ای گسترده باشد و همچنین، شاهد فشار فرهنگی بلندمدت زبان غالب باشیم، ممکن است ویژگی‌های ساختاری شامل واجی، نحوی و تصریفی زبان مسلط نیز وارد زبان زیرین^۳ شوند. آنها معتقدند تمام ویژگی‌های زبانی قابلیت وام‌گیری دارند؛ اما در عمل احتمال وام‌گیری عناصر زبانی برابر نیست. به عبارت دیگر، برخی عناصر سهل‌تر و برخی دشوارتر از زبانی وارد زبان دیگر می‌شوند. بر این اساس، آنها قائل به نوعی سلسله‌مراتب در وام‌گیری هستند که در ادامه به آن اشاره می‌شود. مطالعه همزمانی پدیده وام‌گیری به‌طور عمده در قرن بیستم آغاز شد. پژوهش‌های اولیه غالباً بر روی ارائه فهرستی از اقلام وارداتی در زبان‌ها متمرکز بودند و می‌کوشیدند تاریخچه مختصری از وام‌گیری هر کدام از واژه‌ها را ارائه دهند (Salverda de Grave, 1906). در این پژوهش‌ها، غالباً تمرکز روی یک جفت از زبان‌ها است که در آنها اغلب شاهد وام‌گیری یک‌طرفه از زبان غالب هستیم (Treffers-Daller, 2010). در پژوهش‌های اولیه، موضوع همسانی یا یکپارچه‌سازی تلفظی وام‌واژه‌ها براساس قواعد زبان پذیرا گاهی مطرح می‌شد؛ اما یکپارچگی صرفی و نحوی این اقلام وارداتی هنوز مطرح نبود (Treffers-Daller, 2010). بلومفیلد^۴ (1933)، هاوگن^۵ (1950) و واینرایچ^۶ (1953) بنیان‌گذاران موضوع تماس زبانی^۷ قلمداد می‌شوند (Treffers-Daller, 2010). در ابتدا، تمرکز پژوهش‌ها به‌طور طبیعی روی وام‌گیری واژگانی بود؛ زیرا این پدیده هم فراوان رخ می‌دهد و هم برای مردم ملموس است. این پژوهشگران موضوع وام‌گیری عناصر ساختاری زبان را نیز مطرح کردند، هرچند اذعان داشتند واژگان زبان‌ها در مقایسه با عناصر دستوری و واجی به‌مراتب بیشتر در معرض وام‌گیری هستند (Treffers-Daller, 2010). متأثر از این پژوهشگران، پژوهش‌های بعدی به‌جای تمرکز بر نتیجه وام‌گیری بر فرایند وام‌گیری و اصول آن تمرکز کردند. برخی به دنبال کشف قواعد دستوری بودند که وام‌گیری واژگانی را محدود کند و برخی دیگر مانند موراووسیک^۸ (1978) می‌کوشیدند جهانی‌های وام‌گیری را با استفاده از مقیاس‌های تلویحی استخراج کنند (Treffers-Daller, 2010). پژوهشگرانی مانند میوسکن^۹ (1981) براساس میزان قابلیت وام‌گیری عناصر زبانی سعی کردند سلسله‌مراتب وام‌گیری را ارائه دهند که در آن میزان سهولت یا دشواری وام‌گیری عناصر زبانی مختلف مشخص باشد. بر این اساس، در اواخر دهه هشتاد افرادی مانند پاپلاک^{۱۰} و همکاران (1988) با انجام مطالعات کمی بر پایه پیکره‌های زبانی گسترده کوشیدند به‌صورت تجربی صحت سلسله‌مراتب‌ها و جهانی‌های تلویحی پیش از خود را به چالش بکشند. همچنین، آنها وام‌گیری اقلام مختلف زبانی را در

1. S. G. Thomason

2. T. Kaufman

3. substratum

4. L. Bloomfield

5. E. Haugen

6. U. Weinreich

7. language contact

8. E. A. Moravcsik

9. P. Muysken

10. S. Poplack

گروه‌های مختلف اجتماعی بررسی کردند. در این میان، اثر مهم توماسن و کافمن (1988) نقطه عطفی در موضوع تماس زبانی دانسته می‌شود. در این پژوهش، شاهد ارائه چارچوب و تحلیل جامعی از پدیده‌های مختلف مانند تماس زبانی، وام‌گیری، تداخل،^۱ تغییر رمز،^۲ زبان‌های پیچین، کریول و آمیخته^۳ هستیم. این دو از اولین کسانی هستند که بر نقش عوامل بیرونی مانند تماس زبانی در تغییر زبانی تأکید کردند و در تحلیل‌های خود شواهد بی‌شماری از تغییرات زبانی ناشی از تماس زبانی ارائه کردند. پژوهش‌های متأخرتر بر جنبه‌های کاربردی و روانی وام‌گیری متمرکز شده‌اند. پرنس^۴ (1988) برای نخستین بار موضوع وام‌گیری کاربردی را مطرح کرد. او کوشید تا محدودیت‌ها و جنبه‌های کاربردی وام‌گیری را بررسی کند. در ادامه پژوهش‌هایی صورت گرفت که، برای مثال، نشانه‌های کلامی یا موضوع گفتار دو زبانه‌ها، تداخل و غیره را بررسی کردند (Salmons, 1990; De Rooij, 1996; Matras, 1998; Grosjean, 1997; Queen, 2001; Colantoni & Gurlekian, 2004). در دهه هشتاد، تمایل غالب کشف محدودیت‌های مرتبط با وام‌گیری بود. همان‌طور که اشاره کردیم وام‌گیری واژگانی از وام‌گیری ساختاری امکان‌پذیرتر و سهل‌تر است. میوسکن^۵ (2000:170) رویکردهای مختلف به این موضوع را بررسی کرده است. در همه این رویکردها مقوله نحوی اسم قابلیت بالاتری برای وام‌گیری نشان می‌دهد، در حالی که صفت، حرف اضافه، عبارات ربطی و ضمیر در ساختار سلسله‌مراتبی در سطوح پایین‌تر قرار می‌گیرند؛ بنابراین، امکان وام‌گیری آنها کم و کمتر می‌شود (Muysken, 1981). آپل^۶ و میوسکن (1987) عقیده دارند در نظام‌های مختلف زبانی، هر میزان که عناصر آن نظام به هم وابسته‌تر باشند، احتمال وام‌گیری در آن زمینه کمتر می‌شود. همچنین، عناصری مانند فعل که رابطه همنشینی قوی با ارکان جمله دارد، به احتمال زیاد در برابر وام‌گیری مقاومت می‌کند. ماتراس (1998) دلایل متفاوتی برای قابلیت وام‌گیری عناصر زبانی بر می‌شمارد. او به دو عامل ارجاعی بودن و وابستگی ساختاری اشاره می‌کند. به نظر ماتراس (1998)، عناصری که ثبات ارجاعی دارند به احتمال زیاد در معرض وام‌گیری قرار می‌گیرند و عناصر دارای معنای ارجاعی مبهم و وابستگی ساختاری قوی‌تر را دشوارتر بتوان وام گرفت. دیگران نیز هیچ عنصر زبانی را مصون از وام‌گیری نمی‌دانند. در چارچوب ارائه شده توماسن و کافمن (1988)، عامل اجتماعی مهم در کیفیت و میزان وام‌گیری، شدت تماس و تعامل زبانی قلمداد می‌شود: به هر میزان که شدت تماس زبانی بیشتر باشد، فشار فرهنگی زبان زبرین^۷ (غالب) بیشتر می‌شود؛ بنابراین، به میزان بیشتری از وام‌گیری منجر می‌شود. افزون بر این، آنها بر نزدیکی زبان‌ها از لحاظ رده‌شناختی نیز به مثابه عامل تأثیرگذار دیگر تأکید کرده‌اند. بر این اساس، توماسن و کافمن (1988:73) نتیجه می‌گیرند هرچه وابستگی ساختاری بیشتر باشد، تماس زبانی باید شدیدتر باشد تا منجر به وام‌گیری شود. همچنین، در شرایطی که شدت و میزان تماس برابر باشد، عناصر سطوح پایین‌تر قبل از عناصر سطوح بالاتر وارد زبان پذیرا (زیرین) نمی‌شوند.

در سطوح ابتدایی، وام‌گیری محدود به سطح واژگانی است و شاهد ورود عناصر ساختاری به زبان پذیرا نیستیم. در سطح دوم، برخی واژه‌های نقشی مانند عبارات ربطی و قیده‌ها نیز به صورت قرضی وارد زبان زیرین (پذیرا) می‌شوند (Treffers-Daller, 1998).

1. interference
2. code-switching
3. mixed
4. E. F. Prince
5. P. Muysken
6. R. Appel
7. super-stratum

(2010). در سطح سوم، شاهد وام‌گیری حروف اضافه و مقدار کمی وام‌گیری ساختاری هستیم. وندهای اشتقاقی گاهی به‌غیر از کلمات وارداتی با برخی ریشه‌های بومی نیز به کار می‌روند. میلر^۱ (1997) استفاده از پسوندهای اشتقاقی فرانسوی در انگلیسی میانه را به‌نوعی وام‌گیری ساختاری محدود قلمداد می‌کند. در وام‌گیری در سطوح بالاتر، ویژگی‌های ساختاری عمده مانند تغییر ساختار نحوی یا منطبق‌شدن مدخل واجی، صرفی و نحوی زبان پذیرا از لحاظ شخص، شمار، جنس، حالت و غیره با زبان غالب مصداق وام‌گیری ساختاری دانسته می‌شود تا جایی که زبان حاصل را نوعی زبان آمیخته محسوب می‌کنند. در چنین زبان‌هایی با وضعیتی روبه‌رو هستیم که زبان حاصل ترکیبی از ساختار دستوری (زبان زیرین) و واژگان زبان دیگر (زیرین یا غالب) است (Bakker & Mous, 1994; Thomason, 1997; Treffers-Daller, 2010). زبان میچیف^۲ که در آن دستور اسمی مبتنی بر زبان فرانسوی و دستور فعلی مبتنی بر زبان کری^۳ است، نیز نوعی زبان آمیخته تلقی می‌شود که شدت وام‌گیری در آن بسیار زیاد است (Treffers-Daller, 2010). علی‌رغم اینکه بالغ بر ۷۵ درصد از واژگان زبان انگلیسی فرانسوی هستند؛ اما انگلیسی‌زبانی آمیخته قلمداد نمی‌شود؛ زیرا اکثر واژگان پایه بومی هستند (Treffers-Daller, 2010). توماسن و کافمن (1988) گزارش کرده‌اند صرفاً هفت درصد از واژگان پایه زبان انگلیسی وارداتی هستند. در موقعیت‌هایی که شاهد وام‌گیری شدید و تأثیر زیاد زبان غالب بر واژگان و ساختار زبان پذیرا هستیم، شاید نتوان به‌راحتی تشخیص داد آیا آنچه رخ داده است با عنوان وام‌گیری قلمداد می‌شود یا شاهد تداخل زبانی هستیم (Winford, 2003).

میزان وام‌گیری در برخی زبان‌ها آن‌چنان وسیع است که منجر به درهم‌تنیدگی زبانی می‌شود. زبان‌های درهم‌تنیده^۴ حالتی را پدید می‌آورند که دو بخش از دو زبان، یک زبان جدید را تشکیل می‌دهند. در چنین مواقعی دستور زبان عمدتاً برگرفته از زبان زیرین است و بیشتر واژگان متعلق به زبان غالب. باکر (2003) و میکینز^۵ (2013) چنین زبان‌هایی را اسمی-فعلی^۶ می‌نامند. در چنین زبان‌هایی، اسم و قواعد مربوط به گروه اسمی مبتنی بر زبان غالب هستند، در حالی که فعل و قواعد حاکم بر گروه فعلی نیز مبتنی بر زبان بومی (زیرین) هستند. وام‌گیری واژگانی زبان ترکیبی جدید از زبان غالب به معنای این نیست که زبان غالب به‌تنهایی تأمین‌کننده واژگان زبان ترکیبی جدید است. همچنین، دستور زبان زبان‌های آمیخته عمدتاً مبتنی بر زبان بومی است؛ اما ممکن است عناصر دستوری زبان غالب نیز در آن یافت شود. زبان انگلورومانی^۷ نمونه‌ای از زبان‌های آمیخته دستور-واژگانی^۸ است که دستور زبان آن براساس زبان انگلیسی و واژگان آن مبتنی بر زبان رومانی است که هنوز در بریتانیا و ایالات متحده آمریکا به آن تکلم می‌شود (Vellupillai, 2015). این زبان، زبانی صمیمی و درون‌گروهی است که برای تعاملات عمومی از آن استفاده نمی‌شود. مدیا لنگوا^۹ نمونه‌ای دیگر از زبان‌های آمیخته دستوری-واژگانی است که بر پایه (دستور زبان) کوچوا^{۱۰} و (واژگان) اسپانیولی بنا شده است و در اکوادور مرکزی در تعاملات روزمره درون‌گروهی به آن تکلم می‌شود (Vellupillai, 2015). زبان‌های اسمی-فعلی نوع خاصی از زبان‌های آمیخته هستند که وام‌گیری زبان جدید بر پایه دستور زبان-واژگان نیست،

1. G. D. Miller

2. Michif

3. Cree

4. intertwined

5. F. Meakins

6. Noun-Verb (NV)

7. Angloromani

8. Grammar-Lexicon (GL)

9. Media Lengua

10. Quechua

بلکه اسم و قواعد مربوط به گروه اسمی از یکی از زبان‌های مادر (زبان غالب) و فعل و قواعد مربوط به ساختمان فعلی از دیگر زبان مادری (زبان بومی) گرفته شده‌اند (Vellupillai, 2015; Bakker, 1997). زبان میچیف نمونه‌ای از این گونه زبان‌ها قلمداد می‌شود که گروه کوچکی از مردم جامعه مه‌تیس^۱ در کانادا به آن تکلم می‌کنند (Bakker, 1997). اسامی و نظام اسمی این زبان آمیخته بر گرفته از فرانسوی است و افعال و نظام فعلی نیز بر گرفته از زبان کری است (Vellupillai, 2015; Bakker, 1997). در نهایت، زبان گورینجی کریول^۲ در طبقه زبان‌های آمیخته اسمی-فعلی قرار می‌گیرد. گروه کوچکی از مردم گورینجی در استرالیا از این زبان استفاده می‌کنند. نسل جدید این جامعه کوچک زبانی اکنون این زبان را به مثابه زبان اول فرا می‌گیرند، حال آنکه نسل قبلی به زبان گورینجی تکلم می‌کردند (Meakins, 2013; Vellupillai, 2015). کریول که خود بر پایه زبان انگلیسی درست شده است، زبان غالب است. اکثر بومیان شمال استرالیا اکنون به این زبان تکلم می‌کنند. اسامی زبان کریول گورینجی عمدتاً از زبان گورینجی وام‌گیری شده‌اند و افعال و قواعد مربوط به ساختمان گروه فعلی عمدتاً برگرفته از زبان غالب کریول هستند (Vellupillai, 2015).

در پژوهش‌های متأخرتر بیشتر تأکید بر اثرات وام‌گیری است. ماتراس و شبیبی^۳ (2007) موضوع وام‌گیری ساختاری را در مجموعه‌ای از زبان‌های متنوع بررسی کرده‌اند. آنها بین وام‌گیری ماده زبانی^۴ و وام‌گیری الگوی زبانی^۵ تمایز قائل می‌شوند. منظور از ماده زبانی خود واژه‌ها هستند و منظور از گرفتن الگو زبانی وارد شدن ساختار، توزیع و انطباق معنی است بدون اینکه خود واژه وارد زبان پذیرا شده باشد (Sakel, 2007:15). به تدریج، شاهد تغییر رویکرد پژوهشگران از دستور زبان به موضوع کاربرد و کلام بودیم. سلمونز (1990)، فولر^۶ (2001) و استولز^۷ و استولز^۸ (1996) همگی سعی کردند به جنبه‌های کلامی و کاربردی وام‌گیری توجه کنند. موضوع‌های دیگری نیز در ارتباط با وام‌گیری مطرح است. برخی پژوهشگران می‌خواهند بدانند چگونه و چه زمانی عناصر قرضی وارد زبان پذیرا می‌شوند و اینکه عناصر قرضی چگونه و با چه سرعتی در نظام زبان و در بین گروه‌های مختلف پذیرفته می‌شوند. ارزیابی و نگرش گویشوران زبان به عناصر وارداتی موضوع دیگری است که اخیراً برخی پژوهشگران به آن توجه کرده‌اند و می‌کوشند نگرش مثبت یا منفی گروه‌های مختلف اجتماعی را به این عناصر بررسی کنند (Treffer-Daller, 2010). پژوهشگرانی مانند واینرایچ (1953) و بعدها کسانی مانند لباف^۹ (1972) بر تأثیر عوامل اجتماعی در وام‌گیری متمرکز بوده‌اند و کوشیده‌اند تا عناصر وام‌گرفته شده را در بستر ساختار اجتماعی بررسی کنند. افزون بر این، آنها محدودیت‌های ساختاری وام‌گیری را نیز بررسی کرده‌اند تا مشخص شود کدام عناصر قابلیت وام‌گیری بیشتر یا کمتری دارند.

نغزگوی کهن و عبدالمالکی (۱۳۹۳) وام‌گیری فعلی را در برخی زبان‌ها مانند فارسی، کُردی و ترکی آذری بررسی کرده‌اند. آنها چهار راهکار درج مستقیم، درج غیرمستقیم، همکرد و وام‌گیری معنایی را در این سه زبان کاویده‌اند. نتایج نشان داد زبان فارسی از همه این راهکارها به غیر از درج مستقیم، استفاده می‌کند. در مقابل، در زبان کُردی، عمدتاً گویشوران از دو روش درج مستقیم

1. Metis
2. Gurindji Kriol,
3. M. Shabibi
4. borrowing matter
5. borrowing pattern
6. J. M. Fuller
7. C. Stolz
8. T. Stolz
9. W. Labov

و وام‌گیری معنایی برای استفاده از افعال وارداتی زبان فارسی (زبان غالب) استفاده می‌کنند. نگزگوی کهن و عبدالمالکی (۱۳۹۳) این موضوع را به هم‌خانواده‌بودن دو زبان فارسی و کردی نسبت می‌دهند. در نهایت، برخلاف زبان کُردی، در زبان ترکی، برای انطباق افعال وارداتی فارسی، از درج مستقیم استفاده نمی‌شود، بلکه گویشوران آذری زبان عمدتاً از درج غیرمستقیم و وام‌گیری معنایی بهره می‌برند تا افعال وارداتی فارسی را در ترکی بیان کنند. در این پژوهش، راهکارهای مختلف در مواجهه با اقلام واژگانی از زبان‌های غالب بررسی شده است و اساساً به موضوع تماس زبانی و میزان تأثیرپذیری زبان‌ها از همدیگر پرداخته نشده است. به‌طور کلی، پژوهش‌های اندکی درباره تأثیرپذیری واژگانی و ساختاری زبان کُردی (زبان پذیرا) و زبان فارسی (زبان غالب) صورت گرفته است. در ادامه سه پژوهش نسبتاً مرتبط معرفی شده‌اند.

فراستی و همکاران (۱۳۹۸) موضوع تماس زبانی کُردزبانان کلهری را در تهران با زبان فارسی بررسی کرده‌اند. افراد مدنظر این پژوهش سی گویشور کلهری زبان مقیم تهران بودند که با استفاده از ابزار پرسش‌نامه وضعیت میزان تأثیرپذیری آنها از زبان غالب (فارسی) بررسی شد. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد بیشترین فرسایش و تغییر زبانی در افراد جوان زیر بیست‌سال صورت گرفته است. همچنین، در ارتباط با متغیر جنسیت، زبان کُردی زنان بیشتر از مردان متأثر از زبان فارسی بوده است. این تغییر و تأثیرپذیری به‌ویژه در حوزه واژه‌ها (در مقایسه با نحو) بیشتر گزارش شده است. در پژوهشی مشابه، محمودی (۱۳۸۷) موضوع تماس زبانی بین زبان غالب فارسی و زبان کُردی سورانی افراد کُردزبان مقیم تهران را در حوزه‌های صداها، صرف، نحو و واژگان بررسی کرده است. او نیز به‌ویژه به تأثیر دو عامل سن و جنسیت پرداخته است. نتایج نشان می‌دهد مردان جوان بیشترین تأثیرپذیری را از زبان فارسی داشته‌اند. همچنین، واژگان کُردی سورانی بیشتر از دیگر سطوح زبانی از زبان فارسی تأثیر پذیرفته است. به نظر نگارندگان پژوهش حاضر، نتایج این دو پژوهش را نمی‌توان به کل زبان کُردی تعمیم داد؛ زیرا شرایط حاکم بر جامعه مهاجر و میزان تماس زبانی آنها با زبان غالب با وضعیتی که در خود جوامع کُردزبان حاکم است، اساساً تفاوت دارد. در نهایت، ویسی^۱ (۲۰۱۳) نیز علل زوال زبانی را در میان کُردهای ایران، به‌ویژه گویشوران کُردی کلهری، بررسی کرده است. او عوامل مؤثر در تأثیرپذیری فراوان کُردی کلهری از زبان فارسی را به موضوع‌هایی مانند اعتبار و پرستیژ اجتماعی زبان فارسی و داشتن نگرش منفی به زبان مادری، و نیز کارایی زبان فارسی نسبت می‌دهد.

بر این اساس، پژوهش حاضر با هدف بررسی میزان وام‌گیری (از زبان فارسی) در مقولات واژگانی اصلی (واژگان پایه) در کُردی کلهری صورت گرفته است. براساس وضعیت حاکم بر رابطه دو زبان فارسی و کُردی (کلهری)، زبان فارسی زبان غالب (وام‌دهنده، زبرین) و کُردی کلهری زبان پذیرا (وام‌گیرنده، زیرین) قلمداد می‌شوند. مقولات اسم، فعل، صفت و قید در کُردی کلهری بررسی شده‌اند تا مشخص شود در کدام مقوله گویشوران کُردی کلهری بیشتر از واژه‌های بومی (یا وام‌واژه فارسی) استفاده می‌کنند. از آنجا که در بین افراد یکدستی و همگونی وجود ندارد، آنها براساس متغیرهای سن، جنسیت و تحصیلات طبقه‌بندی شدند تا میزان استفاده از کلمات بومی و قرضی در هر گروه مشخص شود. براساس سه متغیر فوق، افراد شرکت‌کننده به هشت گروه تقسیم شدند: مردان/ زنان باسواد جوان، مردان/ زنان باسواد مسن، مردان/ زنان بی‌سواد جوان و مردان/ زنان بی‌سواد مسن. افراد شرکت‌کننده باسواد در این پژوهش همگی تحصیلات دانشگاهی دارند و افراد موسوم به بی‌سواد کسانی هستند که سواد خواندن و نوشتن ندارند؛ اما قادر هستند فارسی را به‌صورت روان تکلم کنند. افراد جوان شرکت‌کننده در پژوهش بین محدوده سنی ۲۰ تا ۳۵ سال قرار دارند و افراد مسن شرکت‌کننده بین ۵۰ تا ۷۰ هستند. برای شرکت در مصاحبه و

پاسخ دادن به پرسش‌ها، از هر گروه ۱۰ نفر و مجموعاً ۸۰ نفر به گویه‌های طراحی شده پاسخ دادند. افراد پاسخ‌دهنده از شهرستان ایوان انتخاب شده‌اند و همگی به کُردی کلهری (به‌مثابه زبان مادری) تکلم می‌کنند و در عین حال این افراد کاملاً به زبان فارسی تسلط دارند. به‌صورت روزمره، هریک از این افراد از فارسی و کُردی به‌صورت تکمیلی در موقعیت‌های مختلف استفاده می‌کنند، به این ترتیب دوزبانه فعال محسوب می‌شوند.

در این پژوهش، از پرسش‌نامه‌ای (فهرست) محقق - ساخته استفاده شده است تا مشخص شود گروه‌های مختلف به چه میزان از کلمات بومی یا وارداتی استفاده می‌کنند. این فهرست شامل ۳۳۹ گویه (کلمه) است. ۱۷۹ اسم در زبان کُردی بررسی شده است تا به این ترتیب مشخص شود آیا از واژه بومی استفاده می‌شود یا از معادل وارداتی آن از زبان فارسی. در این پژوهش، اسم را بر مبنای حوزه معنایی به گروه‌هایی مانند اسامی مربوط به اشیاء، اندام‌های بدن، کشاورزی و دامداری، علمی و تکنولوژی و غیره تفکیک کردیم. بررسی پیشینه موضوع نشان می‌دهد در حوزه‌های مختلف معنایی میزان وام‌گیری متفاوت است. برای مثال، در همین پژوهش مشخص شد در حوزه‌های معنایی علم و تکنولوژی، اقتصاد، سیاست و اجتماع در کُردی جنوبی تقریباً تمام واژه‌ها فارسی هستند و معادل کُردی وجود ندارد؛ بنابراین، چنین واژه‌هایی از پژوهش کنار گذاشته شدند؛ زیرا بین متغیرهای اجتماعی و میزان استفاده از آنها نمی‌توان رابطه‌ای برقرار کرد. به عبارت دیگر، در این حوزه‌ها، خلأ واژگانی سبب شده است گویشوران کُردی جنوبی فارغ از زمینه اجتماعی خود اقدام به پرکردن خلأ با استفاده از وام‌واژه‌های فارسی کنند. در مقابل، در حوزه‌های دیگر (واژگان پایه) مانند کشاورزی و دامداری، اسامی حیوانات، اسامی اندام‌های بدن، اشیاء، اسامی فامیلی، نام‌آواها و غیره هم از واژه زبان کُردی و هم از وام‌واژه زبان فارسی به‌تناوب استفاده می‌شود. هدف این پژوهش، بررسی همین موضوع در گروه‌های هشت گانه هدف است. به عبارت دیگر، برای برقراری رابطه بین متغیرهای سن، جنسیت و سطح تحصیلات با رفتار زبانی گویشوران (وام‌گیری یا استفاده از واژه بومی)، شرط لازم این است که افراد بتوانند از بین واژه بومی و وام‌واژه فارسی معادل آن، دست به انتخاب بزنند. به همین دلیل، وام‌واژه‌های فارسی که در نتیجه خلأ واژگانی وارد زبان کُردی کلهری شده‌اند، و تعداد آنها بسیار فراوان است، از قلمرو این پژوهش کنار گذاشته شده‌اند.^۱ به همین ترتیب، تعداد ۳۶ فعل (ساده، مرکب و کمکی) در کُردی کلهری انتخاب شدند تا معلوم شود آیا افراد گروه‌های مختلف از فعل کُردی یا وام‌واژه فارسی معادل آن در تعاملات روزمره بهره می‌برند. در ارتباط با صفت، ۳۱ صفت در زبان کُردی انتخاب شدند که گروه‌های هدف در ارتباط با استفاده از کلمه کُردی یا معادل فارسی آن بررسی شدند. از آنجا که در ۷ نمونه، مانند شیرین، ترش، در دو زبان از یک کلمه مشترک استفاده می‌شود؛ بنابراین، این واژه‌ها کنار گذاشته شدند و در نهایت، ۲۴ صفت بررسی شدند. تعداد ۳۶ قید شامل قید زمان، مکان، تکرار، کمیّت، تشدید و حالت انتخاب شدند تا افراد گروه‌های مختلف از بین کلمه کُردی و وام‌واژه فارسی معادل فارسی آن انتخاب کنند. ملاک ما برای انتخاب قیدها نقش آنها بوده است، حتی اگر مقوله نحوی آنها قید ذاتی نبوده باشد. قیدهایی که در

۱. می‌دانیم که زبان کُردی و فارسی واژه‌های مشترک فراوانی دارند که ممکن است نتیجه وام‌گیری نباشند و به‌خاطر ریشه مشترک این دو زبان ایرانی باشد. نکته‌ای که در اینجا ممکن است مطرح شود این است که چگونه می‌توان بین وام‌واژه‌های فارسی و کلمات بومی کُردی تمایز قائل شد. در ارتباط با این مسئله چنین گفته می‌شود که موضوع تمایز واژه‌های بومی و غیربومی زبان‌ها فقط مختص به زبان کُردی نیست و تقریباً براساس توانش زبانی خود، گویشوران زبان قادر به شناسایی واژه‌های بومی و غیربومی زبان هستند. در ارتباط با این پژوهش، نگارندگان پژوهش حاضر هر دو هم گویشور بومی کُردی کلهری هستند و هم دانش تخصصی زبان‌شناسی برای تشخیص واژه‌های بومی و غیربومی را دارند؛ بنابراین، این موضوع تا حد زیادی برای نگارندگان پژوهش حاضر مشخص است. نکته مهمتر در این ارتباط این است که، همان‌طور که پیش‌تر گفته شد، در پژوهش حاضر شرط لازم برای انتخاب واژه‌ها این است که هم وام‌واژه فارسی و هم واژه بومی باید موجود باشند (نداشتن خلأ واژگانی). بنابراین، اصولاً در اینجا مشکلی در ارتباط با واژه‌های مشترک وجود ندارد؛ زیرا چنین واژه‌هایی در فهرست گنجانده نشده‌اند.

نتیجهٔ خلأ واژگانی وارد گردیِ کلهری شدند و در این زبان فاقد معادل هستند در این فهرست قرار نگرفتند. پس از اطمینان از اعتبار فهرست واژه‌های انتخاب‌شده، پژوهشگران خود داده‌ها را جمع‌آوری کردند. فهرستی که از واژگان پایهٔ گردیِ کلهری در چهار مقولهٔ اصلی تهیه شده بود به ترتیب با افراد مدنظر بررسی شدند. برای هر واژه چندین بافت در نظر گرفته می‌شد و از افراد خواسته می‌شد تا واژهٔ مدنظر (بومی یا معادل فارسی آن) را در آنجا انتخاب کنند. گاهی مشاهده می‌شد یک گویشور در برخی موقعیت‌ها از واژهٔ گردی و در برخی موقعیت‌های دیگر از وام واژهٔ فارسی معادل آن بهره می‌برد. در چنین مواقعی، فراوانی واژه استفاده‌شده از جانب فرد تعیین‌کنندهٔ حالت غالب قلمداد می‌شد. از طرف دیگر، سعی می‌شد انتخاب، از بین کلمهٔ گردی یا فارسی، در حالت بی‌نشان و عادی مبنای پژوهش حاضر قرار بگیرد. تقریباً به‌طور متوسط برای استخراج داده‌ها از هر نفر یک ساعت زمان صرف می‌شد. افراد مدنظر با آگاهی از هدف پژوهش و با علاقه و رضایت به پرسش‌های پژوهشگران در ارتباط با استفاده از کلمات (پایه) بومی یا وام‌واژه‌های فارسی پاسخ می‌دادند. پس از جمع‌آوری داده‌ها، با استفاده از نرم‌افزار آماری اس‌پی‌اس‌اس (نسخه ۲۳)، داده‌ها تحلیل شدند. از آنالیز واریانس سه‌عاملی استفاده شد تا رابطهٔ بین متغیر وابسته پژوهش (انتخاب واژهٔ گردی یا معادل فارسی آن) با متغیرهای مستقل پژوهش یعنی سن، جنسیت، و سطح تحصیلات مشخص شود.

۲. تحلیل داده‌ها

در این پژوهش، در مجموع ۱۷۹ اسم در زبان گردی بررسی شد تا مشخص شود آیا افراد گروه‌های مختلف (هشت گروه) از واژهٔ بومی استفاده می‌کنند یا معادل فارسی آن را به کار می‌برند. این اسامی در حوزه‌های معنایی مختلف مانند اسامی مربوط به اشیا، اندام‌های بدن، کشاورزی و دامداری، علمی و تکنولوژی و غیره هستند. همان‌طور که در مقدمه گفته شد، براساس اهداف پژوهش حاضر واژه‌هایی که در گردی خلأ واژگانی دارند و صرفاً از وام‌واژهٔ فارسی استفاده می‌شود کنار گذاشته شدند.^۱ بر این اساس، فقط برای ۹۴ مورد، گویشوران گردی کلهری هم از کلمهٔ بومی و هم از وام‌واژهٔ معادل آن از زبان فارسی به‌تناوب استفاده می‌کنند. نمونه‌هایی از این اسامی عبارت‌اند از: درزی (dærzi) (سوزن)؛ آجت (ajæt) (ظرف)؛ شیو (shew) (پیراهن)؛ خوا (xwa) (نمک)؛ خا (xa) (تخم مرغ)؛ کیسل (kisæl) (لاکپشت)؛ کلنجی (kolænji) (عقرب)؛ کلگاه (kælga) (گوساله)؛ ورن (wæræn) (قوچ)؛ چم (chæm) (رودخانه)؛ درون (dærwæn) (دره)؛ پس (pæs) (دام)؛ گوسفند؛ دوار (dwar) (سیاه‌چادر)؛ رین (riyæn) (گله)؛ تیول (tewæl) (پیشانی)؛ مل (mæl) (گردن)؛ قل (qwæl) (پا)؛ قاپ (qap) (ساق پا)؛ خالو (xalu) (دایی)؛ میمگ (mimæg) (عمه - خاله)؛ خویشک (xwêyshk) (خواهر)؛ دویت (dŵæt) (دختر).

جدول ۱ آمار توصیفی گروه‌های مختلف را در ارتباط با میزان به‌کارگیری کلمهٔ بومی (در مقابل وام‌واژه فارسی) نشان می‌دهد.

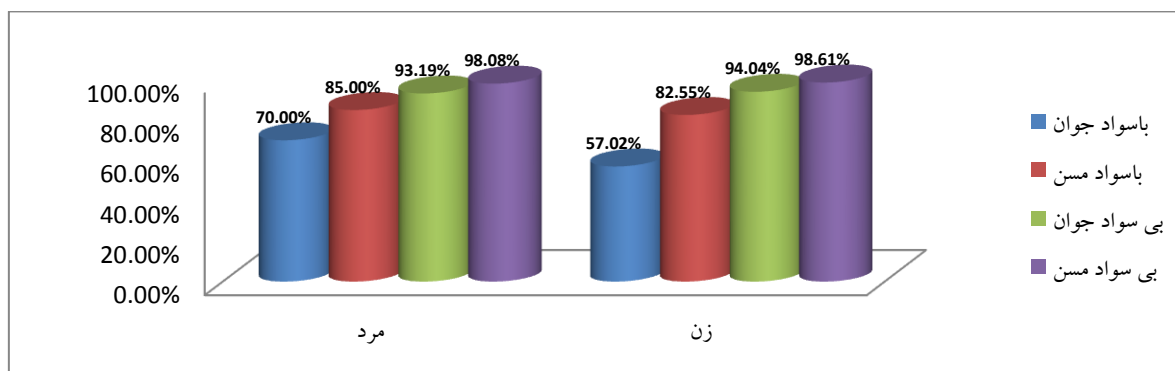
۱. تعیین اینکه اینها وام‌واژه هستند یا به‌واسطهٔ نزدیکی خویشاوندی صرفاً واژه‌های مشترک محسوب می‌شوند یا حتی فارسی از گردی آنها را به عاریت گرفته باشد خارج از قلمرو پژوهش حاضر است. واژه‌های مشترک در دو زبان در راستای تحقق اهداف این پژوهش نمی‌توانند به ما کمک کنند؛ بنابراین، کنار گذاشته شده‌اند.

جدول ۱- میزان استفاده از اسامی بومی زبان کردی در افراد براساس جنسیت، تحصیلات و سن

Table 1- The Frequency Distribution of Using Kurdish Nouns Based on Gender, Education and Age

توضیحات	انحراف معیار	اسم	تعداد	سن	تحصیلات	جنسیت
جنست: (sig: .064)	۵,۷۷۹۱۶	%۷۰	۱۰	۳۰-۲۰	باسواد	مردان
تحصیلات: (sig: .000)	۶,۷۹۲۴۲	%۸۵	۱۰	۷۰-۵۰		
سن: (sig: .000)	۳,۹۵۵۱۳	%۹۳,۱۹	۱۰	۳۵-۲۰	بی سواد	
جنسیت و تحصیلات: (sig: .001)	۰۹۷۷۵۹	%۹۸,۰۸	۱۰	۷۰-۵۰		
جنسیت و سن: (sig: .032)	۲,۸۸۰۸	%۵۷,۰۲	۱۰	۳۵-۲۰	باسواد	زنان
تحصیلات و سن: (sig: .000)	۷,۳۳۹۶۵	%۸۲,۵۵	۱۰	۷۰-۵۰		
جنسیت، تحصیلات و سن: (sig: .023)	۳,۶۲۷۷۹	%۹۴,۰۴	۱۰	۳۵-۲۰	بی سواد	
	۱,۲۳۳۵۱	%۹۸,۶۱	۱۰	۷۰-۵۰		

جدول ۱ نشان می دهد کمترین میزان استفاده از اسامی زبان کردی به زنان باسواد جوان تعلق دارد (%۵۷,۰۲) و زنان و مردان بی سواد مسن نیز بیشترین میزان استفاده از واژه های (اسم) زبان کردی را به خود اختصاص داده اند (هر گروه بیش از %۹۸). به عبارت دیگر، زنان جوان باسواد در حدود %۴۳ از واژه های فارسی برای اشاره به اسامی مختلف استفاده کرده اند، در حالی که در مردان و زنان بی سواد مسن این میزان کمتر از %۲ است. نمودار ۱ به صورت گویاتری تفاوت های گروه های مختلف را نشان می دهد.

نمودار ۱- میزان استفاده از اسم بومی در هشت گروه هدف

Fig 1- The Frequency Distribution of Using Kurdish Nouns by the Eight Target Groups

این نمودار به روشنی نشان می دهد میزان اختلاف زنان و مردان باسواد جوان (ستون آبی) در مقایسه با هم تیان مسن تر خود (ستون قرمز) بیشتر است. زنان باسواد مسن فقط به میزان %۲,۴۵ بیشتر از مردان باسواد مسن از اسم فارسی استفاده کرده اند، حال آنکه اختلاف مردان و زنان باسواد جوان چیزی در حدود ۱۳ درصد است. این موضوع نشان می دهد سن و تحصیلات (بالا) در مقایسه با عامل جنسیت نقش مهمتری ایفا کرده است. اما این موضوع برای زنان و مردان بی سواد جوان دیده نمی شود (ستون

سبز). مشاهده می‌شود اختلاف این دو گروه در میزان استفاده از وام‌واژه‌های فارسی (در اینجا اسم) کمتر از ۱٪ است. پس در این دو گروه، تحصیلات (پایین) در مقایسه با دو عامل دیگر (سن و جنسیت) عامل مؤثرتری دانسته می‌شود. میزان استفاده از واژه‌های فارسی در دو گروه مردان و زنان بی‌سواد مسن کمتر از ۲٪ گزارش شده است. نزدیکی عملکرد این دو گروه عمدتاً ناشی از عامل تحصیلات (پایین) است؛ زیرا اول اینکه، مردان و زنان این گروه تقریباً عملکرد یکسانی دارند و این به معنای بی‌اثر بودن جنسیت آنهاست و دوم اینکه، مقایسه عملکرد این دو گروه با همتایان جوان خود نشان می‌دهد اختلاف این افراد ناچیز است و چنین نتیجه‌گیری می‌شود که عامل سن هم خیلی تأثیرگذار نبوده است، اگرچه تأثیر آن اندکی از جنسیت بیشتر بوده است.

در ارتباط با میزان استفاده از فعل کُردی یا احیاناً معادل فارسی آن، تعداد ۳۶ فعل، ساده، مرکب و کمکی، از میان افعال پربسامد کُردی کلهری انتخاب شدند. برخی از این افعال عبارت‌اند از:

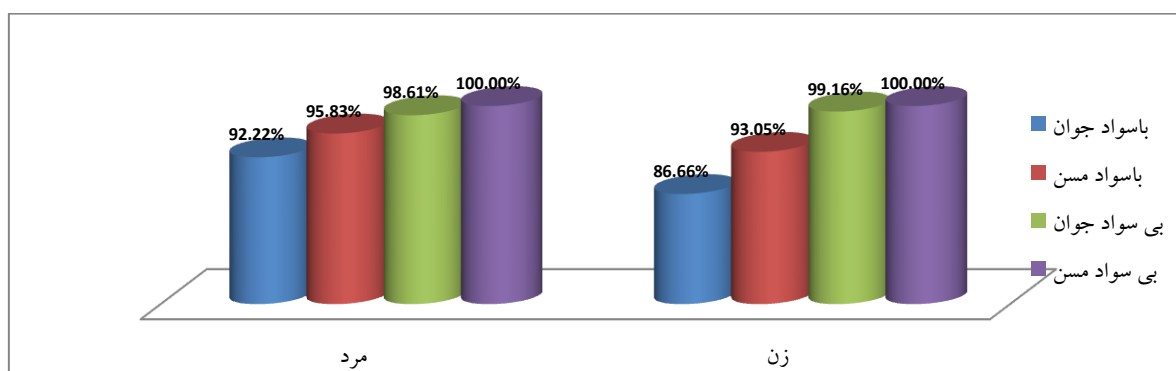
چگن (chəgən) (رفتن)؛ زانسن (zanəsən) (دانستن)؛ وتن (wətən) (گفتن)؛ سنن (sənən) (خریدن)؛ خفتن (xəftən) (خوابیدن)؛ قوتانن (qwətanən) (سرفه‌زدن)؛ پشمانن (pəshmanən) (عطسه‌زدن)؛ کفتن (kəftən) (افتادن)؛ رمانن (rəmanən) (خراب کردن)؛ شکانن (shəkanən) (شکستن)؛ شوردن (shurdən) (شستن)؛ خسن (xəsən) (انداختن)؛ کل کردن (kəl kərdən) (فرستادن)؛ نایه زیو (nayēn owzēw) (زمین گذاشتن)؛ قصیه کردن (qəsyā kərdən) (حرف‌زدن)؛ جرهاوردن (jər hawrdən) (اذیتم کردن)؛ دان له زیو (dayēn lə zēw) (زمین خوردن).
جدول ۲ آمار به‌دست‌آمده در ارتباط با به‌کارگیری افعال بومی یا وارداتی (از فارسی) را در افراد مدنظر نشان می‌دهد.

جدول ۲- میزان استفاده از افعال بومی زبان کُردی در افراد براساس جنسیت، تحصیلات و سن

Table 2- The Frequency Distribution of Using Kurdish Verbs Based on Gender, Education and Age

جنسیت	تحصیلات	سن	تعداد	فعل	انحراف معیار	توضیحات
مردان	باسواد	۳۰-۲۰	۱۰	٪۹۲,۲۲	۲,۸۶۸۸۸	جنسیت: (sig: .003)
		۷۰-۵۰	۱۰	٪۹۵,۸۳	۳,۷۶۱۱۳	تحصیلات: (sig: .000)
	بی‌سواد	۳۵-۲۰	۱۰	٪۹۸,۶۱	۱,۹۶۴۱۹	سن: (sig: .000)
		۷۰-۵۰	۱۰	٪۱۰۰	/۰۰۰۰۰	جنسیت و تحصیلات: (sig: .001)
زنان	باسواد	۳۵-۲۰	۱۰	٪۸۶,۶۶	۳,۴۱۴۶۵	جنسیت و سن: (sig: .377)
		۷۰-۵۰	۱۰	٪۹۳,۰۵	۴,۵۸۳۱۰	تحصیلات و سن: (sig: .003)
	بی‌سواد	۳۵-۲۰	۱۰	٪۹۹,۱۶	۱,۸۷۴۸۶	جنسیت، تحصیلات و سن: (sig:)
		۷۰-۵۰	۱۰	٪۱۰۰	/۰۰۰۰۰	(.186)

این جدول نشان می دهد زنان باسواد جوان بیشترین میزان استفاده از افعال فارسی را به خود اختصاص داده اند (۱۳,۴۴٪). از طرف دیگر، مردان و زنان بی سواد مسن در تمامی موارد از افعال کُردی بهره گرفته اند.^۱ به طور کلی، در مقایسه با اسم (جدول ۱)، در اینجا در تمام گروه ها به نسبت از میزان بالاتری از افعال بومی استفاده شده است. در بیشتر گروه ها، افراد مصاحبه شونده بالاتر از ۹۰٪ از افعال کُردی بهره گرفته اند. نمودار ۲ جزئیات موضوع را به صورت بهتری به تصویر کشیده است.

نمودار ۲- میزان استفاده از فعل بومی در هشت گروه هدف

Fig 2- The Frequency Distribution of Using Kurdish Verbs by Eight Target Groups

به غیر از دو گروه زنان و مردان باسواد جوان، در سایر گروه ها تفاوت ناچیزی بین زنان و مردان در ارتباط با میزان استفاده از افعال کُردی (یا فارسی) مشاهده می شود. این اختلاف در مردان و زنان باسواد مسن ۲,۷۳٪ و در مردان و زنان بی سواد جوان کمتر از ۱٪ است. مردان و زنان بی سواد مسن نیز عملکرد کاملاً مشابهی داشتند. به عبارت دیگر، به غیر از دو گروه اول، جنسیت عامل خیلی تأثیر گذاری در به کارگیری فعل بومی یا وارداتی محسوب نمی شود. مقایسه زنان باسواد جوان و مسن مشخص می کند عامل سن در این دو گروه تا حدودی (۶,۳۹٪) مؤثر بوده است. به عبارتی، زنان باسواد مسن بیشتر شبیه مردان باسواد مسن صحبت می کنند تا هم تان جوان خود. به این ترتیب، در دو گروه، شاهد غلبه عامل سن بر عامل جنسیت هستیم. مقایسه چهار گروه آخر، یعنی مردان و زنان بی سواد مسن و مردان و زنان بی سواد جوان، نشان می دهد نه عامل جنسیت و نه عامل سن در این افراد مهم تلقی نمی شود. در همه این گروه ها در کمتر از ۲٪ شاهد استفاده از افعال فارسی هستیم. بر این اساس، در مقایسه با گروه های باسواد متوجه می شویم تفاوت حاصل صرفاً به عامل تحصیلات مرتبط دانسته می شود. بنابراین، در ارتباط با وام گیری، در گروه های مختلف نمی توان توجه یکسانی ارائه کرد. در برخی گروه ها، عامل سن، در برخی دیگر عامل جنسیت یا تحصیلات و گاهی نیز ترکیبی از این عوامل برجسته تر می شوند.

میزان استفاده از واژه های بومی و فارسی برای بیان صفت ها نیز بررسی شدند. صفت های زیادی از فارسی وارد کُردی کلهری شده اند که عمدتاً ناشی از تماس زبانی هستند. کلماتی مانند قشنگ، زیبا، گران و ارزان نمونه کوچکی از این دسته هستند. از طرف دیگر، از واژه های بومی فراوانی همچنان برای بیان صفت در کُردی کلهری استفاده می شود. برخی از این واژه ها عبارت اند از: دریژ (darizh)؛ دراز؛ لیژ (lêzh)؛ کج؛ کل (kwəl)؛ کوتاه؛ برز (bærz)؛ بلند؛ قیو (qêw)؛ بزرگ؛ گورا

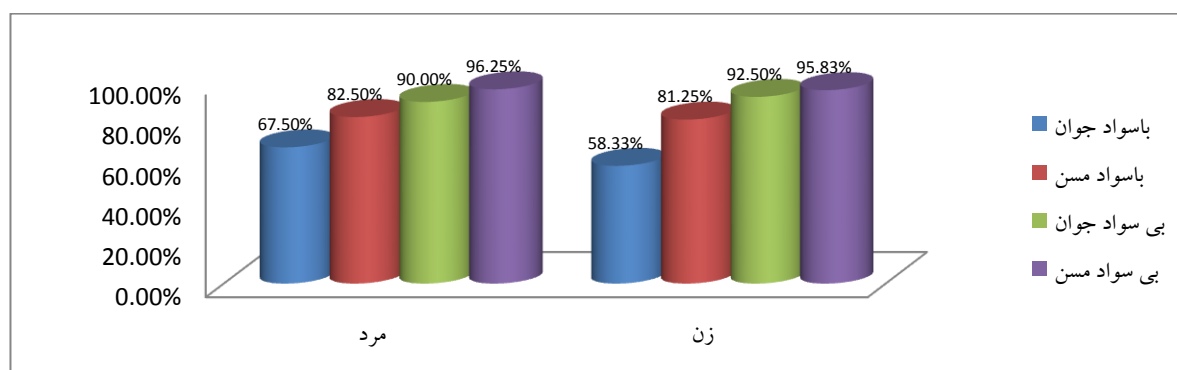
۱. جدول ها و نمودارهای این مقاله، میزان استفاده از واژه های کُردی کلهری را نشان می دهند. برای نشان دادن میزان استفاده از واژه های زبان غالب (فارسی) عدد به دست آمده رای میزان استفاده از واژه های بومی را از عدد صد کم می کنیم و عددی که به دست می آید میزان استفاده گویشوران کُردی کلهری از وام واژه های زبان فارسی است؛ برای مثال، در اینجا (۱۳/۴۴=۸۶/۶۶-۱۰۰) عدد ۱۳/۴۴ میزان استفاده از افعال فارسی را نشان می دهد.

(gowra) (بزرگ)؛ بیوچگ (büchəg) (کوچک)؛ پیس (pēs) (کثیف)؛ گن (gæn) (بد)؛ وشا (wəsha) (گشاد)؛ خس (xæs) (غلیظ)؛ قرتن (qərtən) (خسیس)؛ تیل (tiyæl) (تلخ)؛ تفت (təft) (تند)؛ شور (shur) (بلند)؛ سور (sur) (شور). برای این واژه‌ها، گویشوران کُردی کلهری از معادل فارسی آنها نیز به تناوب در جاهای مختلف استفاده می‌کنند. همان طور که اشاره شد، گروه اول در این پژوهش کنار گذاشته شدند و صرفاً واژه‌های گروه دوم هستند که می‌توانند از منظر اهداف این پژوهش پیامد داشته باشند. جدول ۳ میزان استفاده از صفت‌های بومی (در برابر وام‌واژه فارسی معادل آن) را نشان می‌دهد.

جدول ۳- میزان استفاده از صفت‌های بومی زبان کُردی در افراد براساس جنسیت، تحصیلات و سن
Table 3- The Frequency Distribution of Using Kurdish Adjectives Based on Gender, Education and Age

جنسیت	تحصیلات	سن	تعداد	صفت	انحراف معیار	توضیحات
مردان	باسواد	۳۰-۲۰	۱۰	٪۶۷،۵۰	۱۱،۲۴۹۱۲	جنست: (sig: .276)
		۷۰-۵۰	۱۰	٪۸۲،۵۰	۹،۳۷۸۸۶	تحصیلات: (sig: .000)
	بی‌سواد	۳۵-۲۰	۱۰	٪۹۰	۸،۳۷۹۵۰	سن: (sig: .000)
		۷۰-۵۰	۱۰	٪۹۲،۲۵	۳،۶۴۸۳۱	جنسیت و تحصیلات: (sig: .104)
زنان	باسواد	۳۵-۲۰	۱۰	٪۵۸،۳۳	۱۲،۵۷۶۹۲	جنسیت و سن: (sig: .512)
		۷۰-۵۰	۱۰	٪۸۱،۲۵	۸،۸۳۸۸۳	تحصیلات و سن: (sig: .000)
	بی‌سواد	۳۵-۲۰	۱۰	٪۹۲،۵۰	۵،۴۸۵۶۷	جنسیت، تحصیلات و سن: (sig: .158)
		۷۰-۵۰	۱۰	٪۹۵،۸۳	۳،۴۰۲۰۷	

همانند دو مقوله اسم و فعل، زنان باسواد جوان بیشترین (٪۴۱،۶۷) و مردان بی‌سواد مسن کمترین میزان استفاده از واژه‌های وارداتی فارسی (٪۳،۷۵) برای بیان صفت‌ها را در کُردی کلهری به خود اختصاص داده‌اند. همانند مقولات بررسی شده قبلی، میزان استفاده از واژه‌های بومی در افراد بی‌سواد و مسن از بقیه بیشتر است. نمودار ۳ جزئیات گروه‌های مختلف را نشان می‌دهد.

نمودار ۳- میزان استفاده از صفت بومی در هشت گروه هدف

Fig 3- The Frequency Distribution of Using Kurdish Adjectives by the Eight Target Groups

نمودار ۳ نشان می‌دهد اول اینکه، در کل میزان استفاده از واژه‌های بومی در گروه‌های مختلف بسیار بالاست و دوم اینکه، به غیر از دو گروه زنان و مردان باسواد جوان، در بقیه گروه‌ها مردان و زنان عملکرد بسیار نزدیکی داشته‌اند. میزان تفاوت مردان و زنان باسواد مسن، ۱,۲۵٪ است. این تفاوت در مردان و زنان بی‌سواد جوان و مسن به ترتیب ۲,۵٪ و ۰,۴۲٪ است. به همین دلیل، جنسیت در کل عامل مؤثری در استفاده از واژه‌های کُردی برای بیان صفت قلمداد نمی‌شود ($\text{sig}=0.276$). در مقابل، با مقایسه دو گروه بی‌سواد و باسواد متوجه می‌شویم در چهار گروه بی‌سواد، افراد همگی بالاتر از ۹۰٪ از واژه‌های کُردی برای بیان صفت بهره برده‌اند، در حالی که در چهار گروه باسواد شاهد تنوعات بیشتری هستیم و همان‌طور که می‌بینیم زنان باسواد جوان به میزان ۴۱,۴۷٪ و مردان باسواد جوان به میزان ۳۲,۵٪ از وام‌واژه‌های زبان غالب (فارسی) برای بیان صفت در کُردی کلهری استفاده کرده‌اند. بر این اساس، این گونه نتیجه‌گیری می‌شود که تحصیلات نقش مهمی در تنوعات حاصل از به کارگیری واژه‌های بومی و وارداتی (فارسی) برای بیان صفت در کُردی کلهری دارد. همچنین، مقایسه افراد از منظر سن نیز نشان می‌دهد در افراد تحصیل کرده در مقایسه با افراد فاقد تحصیلات، سن عامل مهمتری قلمداد می‌شود. میزان اختلاف مردان باسواد جوان و مسن در به کارگیری صفت‌های بومی کُردی کلهری ۱۵٪ بوده است. مردان باسواد جوان در مقایسه با هم‌تایان مسن خود به میزان پانزده درصد کمتر از صفت‌های کُردی بهره گرفته‌اند. این میزان در زنان باسواد جوان و مسن ۲۲,۹۲٪ است. در مقابل، همان‌طور که جدول ۳ نشان می‌دهد، تفاوت مردان بی‌سواد جوان و مسن ۶,۲۵٪ و در زنان ۳,۳۳٪ است. بنابراین، نتایج نشان می‌دهد تحصیلات در افراد جوان در مقایسه با افراد مسن منجر به صورت‌بندی‌های متنوع‌تری می‌شود. به همین دلیل، سن هم به تنهایی و هم در تعامل با تحصیلات عامل مهمی در تنوعات حاصل از میزان استفاده از صفت‌های کُردی یا وام‌واژه‌های فارسی محسوب می‌شود. تحلیل واریانس این ادعا را تأیید می‌کند ($\text{sig}=0.000$).

قید به مثابه چهارمین مقوله واژگانی نیز در این پژوهش بررسی شد. همان‌طور که در مقدمه ذکر شد، تعداد ۳۶ قید شامل قید زمان، مکان، تکرار، کمیّت، تشدید و حالت انتخاب شدند تا افراد گروه‌های مختلف از بین کلمه کُردی و وام‌واژه معادل فارسی آن انتخاب کنند. قیدهایی که در نتیجه خلأ واژگانی وارد کُردی کلهری شدند و در این زبان فاقد معادل هستند در این فهرست قرار نگرفتند. برخی از این قید-واژه‌ها در کُردی کلهری عبارت‌اند از: دیوکه (دیروز) ($\text{d}w\ddot{a}ek\ddot{a}$)، پارکه (پارسال) ($\text{par}\ddot{a}ek\ddot{a}$)، سو (فردا) (su)، دوسو (پس‌فردا) ($\text{d}\ddot{a}su$)، شوه کی (صبح) ($\text{shu}w\ddot{a}eki$)، ایواره (غروب) ($\ddot{e}war\ddot{a}$)، ایره (اینجا) ($\ddot{e}r\ddot{a}$)، اوره (آنجا) ($\text{ow}r\ddot{a}$)، دیشت (بیرون) (deysht)، هیتاهیت (به‌طور مداوم) (heytaheyt)، له بان یک (پشت سرهم) ($\text{l}\ddot{a}e\text{ bane }y\ddot{a}k$)، قیری (مقداری) ($\text{q}\ddot{e}re$)، بری (تعدادی) ($\text{b}\ddot{a}re$)، جگی (کمی) ($\text{j}\ddot{a}ge$)، فره (زیاد) ($\text{far}\ddot{a}$)، لبه (زیاد) ($\text{l}\ddot{a}eb\ddot{a}$)، وه چفتو (حالت کج) ($\text{w}\ddot{a}e\text{ ch}\ddot{a}ft\text{-ow}$)، وه پشتو (به‌طرف پشت) ($\text{w}\ddot{a}e\text{ pesht-ow}$).

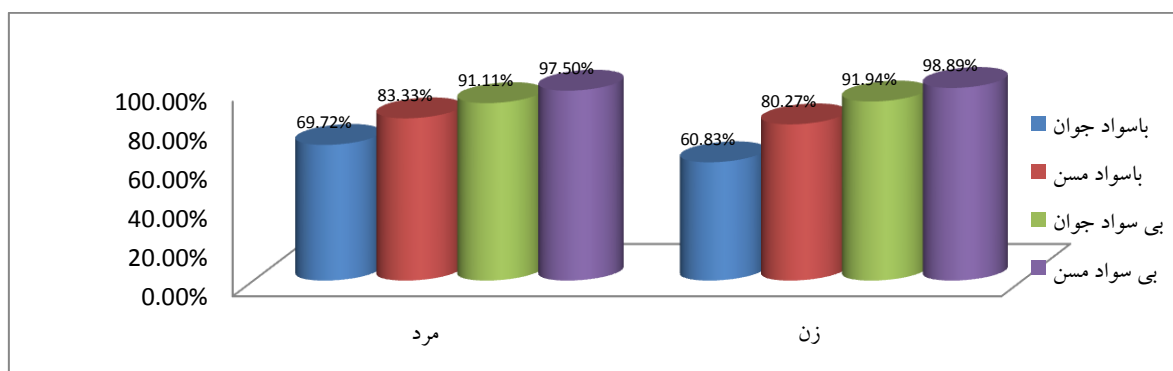
جدول ۴ آمار به‌دست آمده از شرکت‌کننده‌ها را در ارتباط با میزان استفاده از قیدهایی کُردی یا وام‌واژه‌های معادل فارسی آنها را ارائه کرده است.

جدول ۴- میزان استفاده از قیدهای بومی زبان کردی در افراد براساس جنسیت، تحصیلات و سن

Table 4- The Frequency Distribution of Using Kurdish Adverbs Based on Gender, Education and Age

جنسیت	تحصیلات	سن	تعداد	قید	انحراف معیار	توضیحات
مردان	باسواد	۳۰-۲۰	۱۰	٪۶۹,۷۲	۱۱,۱۴۵۷	جنست: (sig: .130)
		۷۰-۵۰	۱۰	٪۸۳,۳۳	۸	تحصیلات: (sig: .000)
	بی‌سواد	۳۵-۲۰	۱۰	٪۹۱,۱۱	۶,۲۷۹۹۴	سن: (sig: .000)
		۷۰-۵۰	۱۰	٪۹۷,۵۰	۶,۵۲۱۱۴	جنسیت و تحصیلات: (sig: .29)
زنان	باسواد	۳۵-۲۰	۱۰	٪۶۰,۸۳	۹,۷۵۰۸۴	جنسیت و سن: (sig: .318)
		۷۰-۵۰	۱۰	٪۸۰,۲۷	۶,۳۴۱۰۷	تحصیلات و سن: (sig: .003)
	بی‌سواد	۳۵-۲۰	۱۰	٪۹۱,۹۴	۷,۲۲۵۷۸	جنسیت، تحصیلات و سن: (sig: .409)
		۷۰-۵۰	۱۰	٪۹۸,۸۸	۱,۴۳۴۴۴	

این جدول نشان می‌دهد زنان بی‌سواد مسن بیشترین (۹۸,۸۸٪) و زنان باسواد جوان کمترین (۶۰,۸۳٪) میزان استفاده از واژه‌های کردی برای بیان قید را به خود اختصاص داده‌اند. به‌طور کلی، بررسی جدول ۴ نشان می‌دهد افراد بی‌سواد (زن و مرد، جوان و مسن) در مقایسه با افراد باسواد از میزان خیلی بیشتری از واژه‌های بومی برای بیان قید استفاده می‌کنند. در نمودار ۴، توضیحات بیشتری درباره عملکرد هشت گروه مدنظر در ارتباط با استفاده از قیدهای بومی یا وام‌واژه‌های فارسی ارائه می‌شود.

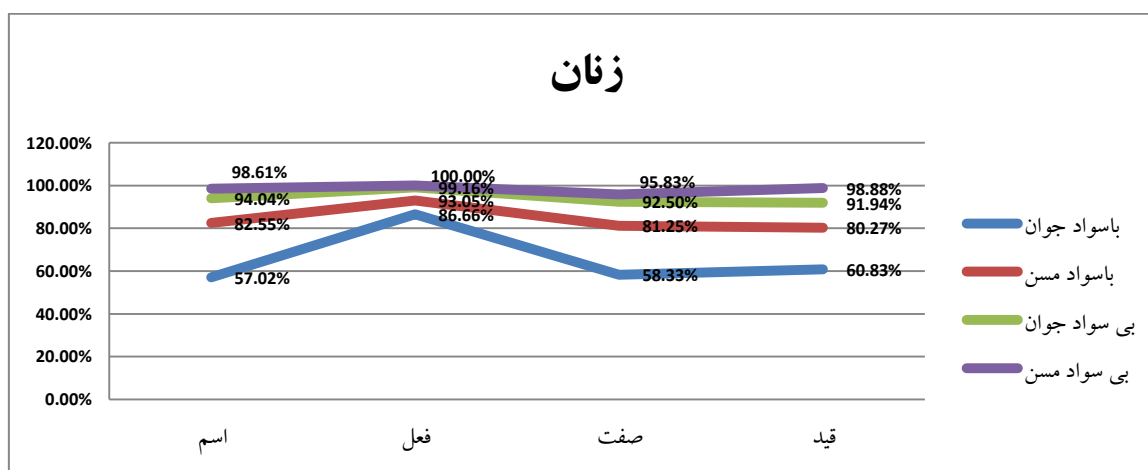
نمودار ۴- میزان استفاده از قید بومی در هشت گروه هدف

Fig 4- The Frequency Distribution of Using Kurdish Adverbs by the Eight Target Groups

در اینجا نیز تقریباً شاهد ظهور الگوی مربوط به صفت هستیم. افراد تحصیل کرده جوان بیشترین میزان استفاده از واژه‌های فارسی برای بیان قید را به خود اختصاص داده‌اند (۳۹,۱۷٪ و ۳۰,۲۸٪ به ترتیب برای زنان و مردان). مقایسه گروه‌های مختلف نشان می‌دهد جنسیت فقط در این دو گروه تا حدی مؤثر بوده است (تفاوت ۸,۸۹ درصدی)؛ اما جنسیت در دیگر گروه‌ها منجر

به تفاوت زیادی نشده است. به عبارت دیگر، در کُردی کلهری صرفاً زنان و مردان باسواد جوان تا حدی (در اینجا در ارتباط با قید) با هم متفاوت صحبت می‌کنند، در حالی که مردان و زنان باسواد مسن و مردان و زنان بی‌سواد جوان و یا مسن بیشتر شبیه هم صحبت می‌کنند. این ادعا در جدول ۴ در ارتباط با عدد به‌دست‌آمده برای جنسیت (Sig: .130) و تعامل جنسیت با سن (Sig: .318) تأیید می‌شود. در مقابل، مقایسه تفاوت‌های ظاهر شده در ارتباط با به‌کارگیری واژه‌های بومی و فارسی برای بیان قید در کُردی کلهری درخور توجه هستند. بالاترین میزان استفاده از قیده‌های کُردی در میان گروه‌های باسواد ۸۳,۳۳٪ و متعلق به مردان باسواد مسن است؛ اما کمترین میزان استفاده قیده‌های کُردی در میان گروه‌های بی‌سواد متعلق به مردان بی‌سواد مسن (۹۱,۱۱٪) است. بر این اساس، در ارتباط با تأثیر تحصیلات در به‌کارگیری قیده‌های کُردی یا معادل فارسی آنها، آمار محاسبه‌شده (Sig: .000) ادعاهای مطرح‌شده در ارتباط با تأثیر عامل تحصیلات را تأیید می‌کند. همچنین، نتایج فوق نشان می‌دهند عامل سن در افراد باسواد جوان منجر به تفاوت رفتار زبانی آنها (وام‌گیری یا استفاده از قیده‌های کُردی) شده است. افراد باسواد جوان در مقایسه با افراد باسواد مسن به صورت چشمگیری بیشتر به وام‌گیری واژه‌های فارسی برای بیان قید روی آورده‌اند. اما همین عامل در افراد بی‌سواد جوان منجر به چنین تفاوتی نشده است. این دو گروه تقریباً به یک میزان از عبارات قیدی کُردی (کلهری) استفاده کرده‌اند. مقایسه عملکرد گروه‌های مختلف در ارتباط با تعامل دو عامل تحصیلات و سن نشان می‌دهد تفاوت‌های بین گروه‌های مختلف از لحاظ آماری معنی‌دار است (Sig: .003).

تاکنون عملکرد هشت گروه هدف در میزان استفاده از مقولات واژگانی کُردی یا وام‌واژه‌های فارسی به صورت مجزا بررسی شدند. در نمودار ۵ عملکرد افراد در چهار مقوله به تفکیک جنسیت (زنان و مردان) در چهار مقوله اسم، فعل، صفت و قید ارائه شده است.

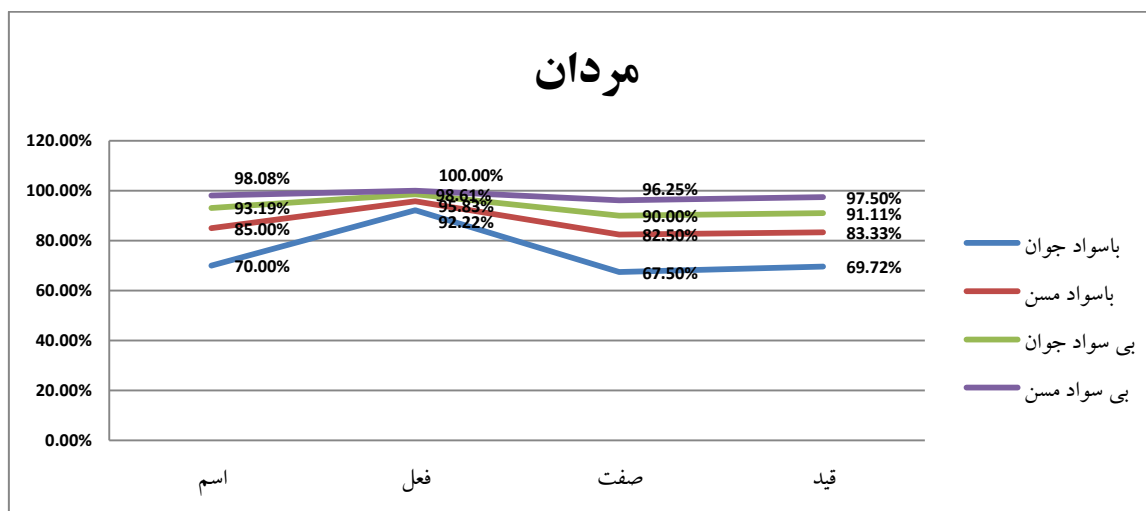

نمودار ۵- مقایسه عملکرد چهار گروه زنان در چهار مقوله بررسی شده

Fig 5- The Comparison of Four Female Groups in the Four Investigated Categories

نمودار ۵ عملکرد چهار گروه زنان را در ارتباط با میزان استفاده از کلمات بومی کُردی کلهری برای بیان اسم، فعل، صفت و قید با یکدیگر مقایسه کرده است. چند نکته در ارتباط با این نمودار درخور توجه است. اول اینکه، افراد باسواد جوان و مسن به ترتیب کمترین میزان استفاده از انواع کلمات کُردی کلهری را به خود اختصاص داده‌اند. در مقابل، افراد بی‌سواد بالاترین

میزان بهره‌گیری از واژه‌های کُردی را به خود اختصاص داده‌اند. دوم اینکه، زنان در تمام گروه‌های فوق در مقوله فعل میزان بالاتری از واژه‌های کُردی را به کار برده‌اند. در ادامه همین مقایسه در چهار گروه مردان به تفکیک تحصیلات و سن انجام شده است.

نمودار ۶- مقایسه عملکرد چهار گروه مردان در چهار مقوله بررسی شده
Fig 6- The Comparison of Four Male Groups in the Four Investigated Categories

در اینجا نیز الگوی ظاهرشده تقریباً مشابه نتایج گروه زنان است. افراد باسواد در مقایسه با افراد بی‌سواد کمتر از واژه‌های کُردی استفاده کرده‌اند. همچنین، افراد جوان در مقایسه با هم‌تایان مسن خود تمایل بیشتری به استفاده از واژه‌های فارسی از خود نشان داده‌اند، هرچند این تمایل در میان افراد باسواد جوان نسبت به افراد بی‌سواد جوان بیشتر است. در نهایت، در همه گروه‌ها، افراد تمایل داشته‌اند کمتر از افعال وارداتی استفاده کنند. در عین حال در همین مقوله فعل نیز شاهد تأثیرگذاری دو عامل تحصیلات و سن هستیم، هرچند تفاوت‌های ظاهرشده در مقوله فعل به اندازه تفاوت‌های حاصل‌شده در دیگر مقولات (اسم، صفت و قید) درخور توجه نیستند.

۳. نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر بررسی میزان استفاده از کلمه‌های بومی یا وام‌واژه‌های معادل فارسی آنها در کُردی کلهری است. افراد پاسخ‌دهنده که به تفکیک جنسیت، تحصیلات و سن به هشت گروه تقسیم شدند به پرسش‌های این پژوهش پاسخ دادند. نتایج نشان داد در همه مقولات بررسی‌شده شامل اسم، فعل، صفت و قید، میزان استفاده افراد تمام گروه‌ها از واژه‌های بومی بسیار بیشتر از وام‌واژه‌های معادل فارسی است. همان‌طور که دیدیم (نمودارهای ۱ تا ۶) در همه مقولات بررسی‌شده، افراد پاسخ‌دهنده بیشتر از ۵۰ درصد از واژه‌های بومی استفاده کرده‌اند. حتی عواملی مانند تحصیلات، سن و جنسیت نیز باعث نشده است آنها وام‌واژه‌ها را مطلقاً جایگزین واژه‌های بومی کنند. نتایج نشان می‌دهد در افراد پاسخ‌دهنده (هشت گروه) حداقل از ۵۷,۰۲٪ تا ۱۰۰٪ از موارد بنابر جنسیت، سطح تحصیلات و سن از واژه‌های بومی استفاده کرده‌اند تا چهار مقوله اسم، فعل، صفت و قید را در کُردی کلهری بیان کنند. نکته مهمی که لازم به توضیح است این است که نگارندگان پژوهش حاضر ادعا ندارند در کُردی کلهری

مقولات مذکور، یعنی اسم، فعل، صفت و قید، بیشتر با کلمه‌های بومی بیان می‌شوند، بلکه کاملاً برعکس، با یک بررسی ساده و همچنین براساس شَمّ زبانی روشن می‌شود میزان استفاده از وام‌واژه‌های فارسی به‌ویژه در افراد تحصیل کرده و جوان بسیار فراوان است. موضوع کلیدی برای حل این تناقض در مقدمه شرح داده شد. همان‌طور که گفته شد در طراحی پرسش‌نامه صرفاً واژه‌هایی انتخاب شدند که گویشوران کُردی کلهری هم از واژه کُردی و هم از معادل فارسی آن به‌تناوب استفاده می‌کردند. بر این اساس، خیل عظیم وام‌واژه‌هایی که از فارسی گرفته شده‌اند و برای آنها معادلی در این زبان ساخته نشده است، خلأ واژگانی، در قلمرو پژوهش موجود نیستند. از طرف دیگر، واژه‌های بسیاری هستند که در کُردی و فارسی به‌واسطه هم‌خانواده‌بودن این دو زبان مشترک هستند، چنین کلماتی نیز مدنظر قرار نگرفتند؛ زیرا براساس اهداف این پژوهش فاقد پیامد خاصی هستند. برای فهمیدن این موضوع که به‌طور کلی چه میزان از واژه‌های کُردی کلهری بومی و چقدر وارداتی (از فارسی) هستند، نیاز به انجام پژوهش‌هایی پیکره‌محور مبتنی بر پیکره‌های عظیم زبانی است. نتایج چنین پژوهش‌هایی قطعاً با نتایج حاصل از پژوهش حاضر متفاوت خواهد بود. بنابراین، همین موضوع به‌مثابه پیشنهادی برای پژوهش‌های آتی در اینجا مطرح می‌شود.

موضوع مهمی که در مقدمه معرفی شد سلسله‌مراتب وام‌گیری و تفاوت مقولات مختلف در وام‌گیری بود (Treffers, 2010; Thomason & T. Kaufman, 1988; Muysken, 2000; Matras, 2009; Bakker, 2003; Meakins, 2013). در همه این رویکردها، مقوله نحوی اسم قابلیت بالاتری برای وام‌گیری نشان می‌دهد، در حالی که صفت، حرف اضافه، عبارات ربطی و ضمیر در ساختار سلسله‌مراتبی در سطوح پایین‌تر قرار دارند؛ بنابراین، امکان وام‌گیری آنها کم و کمتر می‌شود. نتایج به‌دست آمده از کُردی کلهری نشان می‌دهد عوامل دیگری به‌غیر از سلسله‌مراتب وام‌گیری ممکن است دخیل باشند. همان‌طور که مطرح شد داشتن یا نداشتن خلأ واژگانی بسیار تأثیرگذار است. اگر در زبانی خلأ باشد، طبیعتاً زود پر می‌شود. مقولات نقشی به‌واسطه اینکه مجموعه‌های بسته‌ای هستند و هر زبانی به‌طور طبیعی واژه‌های لازم برای بیان آنها را دارد، وام‌گیری در اینجا به‌سختی رخ می‌دهد؛ اما برای مقولات محتوایی مانند اسم با مجموعه بازی مواجه هستیم که بسیار پویا است و هر لحظه ممکن است عضوی به آن افزوده شود، طبیعی است وام‌گیری در اینجا ساده‌تر صورت می‌پذیرد. اما اگر در زبان زیرین (بومی) واژه داشته باشیم، امکان وام‌گیری کمتر می‌شود. نتایج به‌دست آمده از پژوهش حاضر نشان داد در کُردی کلهری در این موارد، گویشوران هنوز به استفاده از واژه بومی (حتی اسم) تمایل بیشتری نشان می‌دهند. براساس یافته‌های این پژوهش، به هر میزان مجموعه بازتر باشد، احتمال وام‌گیری بیشتر است. در مقایسه با اسم، فعل مجموعه نسبتاً بسته‌تری است. در هیچ زبانی افعال از اسامی بیشتر نیستند، نتایج حاصل از پژوهش حاضر این موضوع را در ارتباط با فعل و اسم تا حدودی تأیید می‌کند (میزان استفاده از افعال بومی از فارسی در مقایسه با اسم اندکی بیشتر است)؛ اما برای پی‌بردن به وضعیت میزان وام‌گیری اسم و فعل در زبان کُردی کلهری، همان‌طور که گفته شد، باید پژوهشی پیکره‌محور مبتنی بر پیکره‌های بزرگ زبانی انجام داد. پیش‌بینی می‌شود در پژوهش پیکره‌محور میزان وام‌گیری اسم در مقایسه با فعل بسیار بیشتر از میزان ثبت‌شده در این پژوهش باشد؛ زیرا که در این پژوهش افراد از بین مجموعه‌های بسته اقدام به انتخاب کرده‌اند. در ارتباط با صفت و قید نیز نتایج این پژوهش تا حدودی هم‌راستا با اسم و فعل بود (نمودارهای ۵ و ۶). به عبارت دیگر، نه تنها در اسم و فعل، بلکه در صفت و قید نیز افراد پاسخ‌دهنده عمدتاً از واژه بومی استفاده می‌کنند تا وام‌واژه فارسی. بر این اساس، چنین نتیجه‌گیری می‌شود که در عمل تفاوت چندانی در میزان وام‌گیری در چهار مقوله بررسی شده در کُردی کلهری دیده نمی‌شود و ادعا می‌شود جایگاه متفاوت چهار مقوله

بررسی شده در سلسله‌مراتب وام‌گیری عملاً منجر به تفاوت‌های آشکار در نحوه و میزان وام‌گیری این مقولات نشده است. بنابراین، تحلیل و رویکرد این پژوهش بدیلی تازه برای همه رویکردهای سلسله‌مراتبی مذکور قلمداد می‌شود.

همان‌طور که پیش‌تر گفته شد، براساس رویکرد سلسله‌مراتبی برخی عناصر زبانی سهل‌تر و برخی دشوارتر وارد زبان هدف می‌شوند. به‌طور کلی مقولات نقشی (ضمایر، عبارات ربطی، مفاهیم تصریفی و غیره) و فعلی در برابر وام‌گیری مقاومت بیشتری از خود نشان می‌دهند، در حالی که مقولاتی مانند اسم و صفت با سهولت بیشتری وارد زبان وام‌گیرنده می‌شوند. چنین زبان‌هایی گاهی زبان‌های آمیخته، دستور زبان-واژگانی و یا اسمی-فعلی نامیده می‌شوند (Vellupillai, 2015; Meakins, 2013; Bakker, 2003). یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد کُردی کلهری مشمول این طبقات دانسته نمی‌شود؛ زیرا هنوز هم گویشوران کُردی کلهری، فارغ از جنیست، سطح تحصیلات و سن، عمدتاً تمایل دارند از واژه‌های بومی استفاده کنند، البته به شرطی که زبان کُردی خلأ واژگانی نداشته باشد. به عبارت دیگر، نتایج به‌دست آمده ثابت نمی‌کند اسم و قواعد مربوط به گروه اسمی همگی از زبان غالب و فعل و قواعد گروه فعلی همگی متعلق به زبان کُردی کلهری باشند. همان‌طور که مشاهده شد، نمودارهای ۱ تا ۵، نه تنها اسمی بلکه افعال استفاده‌شده افراد پاسخ‌دهنده نیز عمدتاً بومی هستند و در صورت وجود واژه در زبان بومی، اصولاً گویشوران تمایلی برای استفاده از وام‌واژه ندارند. بنابراین، براساس نتایج این پژوهش و با توجه به نوع ابزار استفاده‌شده، پرسش‌نامه، زبانی مانند کُردی کلهری دستور زبان-واژگان (GL) یا اسمی-فعلی (NV) دانسته نمی‌شود. البته، همان‌طور که پیش‌تر گفته شد، ممکن است پژوهش‌های پیکره‌محور نتایج پژوهش حاضر را تأیید نکنند. پیامد مهمی که پژوهش حاضر دارد این است که برای مقابله با ورود واژه‌های بیگانه به زبان، در اینجا کُردی کلهری، باید به ساختن واژه در زبان‌ها بومی مبادرت کرد. در مقولات نقشی، به‌علت اینکه معمولاً با مجموعه‌های بسته مواجه هستیم که زبان‌ها واژه‌های مرتبط را دارند، کمتر شاهد وام‌گیری هستیم. در مقابل، در مقولاتی مانند اسم، زبان‌های بومی برای مقابله با خیل عظیم واژه‌های وارداتی نیاز مبرم به واژه‌سازی براساس قابلیت‌ها و ابزارهای آن زبان دارند. در ارتباط با فعل، صفت و قید، چون با مجموعه‌های نسبتاً بسته‌تری مواجه هستیم، میزان وام‌گیری در مقایسه با اسم در کُردی کلهری کمتر است. نتایج این پژوهش برای اتخاذ رویکرد مناسب برای مقابله با ورود واژه‌های بیگانه به زبان کُردی بسیار مفید است. لازمه عملیاتی‌شدن نتایج چنین پژوهشی، تقویت فعالیت‌های فرهنگستان زبان و ادب فارسی در ارتباط با زبان‌های بومی یا تأسیس چنین مرکزی برای کمک به حفظ و بقای زبان‌های بومی است.

کتابنامه

- فراستی، شهلا؛ کوروش صابری، و هیوا ویسی. (۱۳۹۸). فرسایش و تغییرات زبانی در کُردی کلهری ایلامی‌های مقیم تهران. *مطالعات زبان‌ها و گویش‌های غرب ایران* ۷ (۲۵)، ۹۵-۱۱۰.
- محمودی، علی (۱۳۸۷). بررسی فرسایش و تغییرات زبانی در زبان کردهای سردشتی مقیم تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد زبان‌شناسی همگانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد سنندج.
- نغزگوی کهن، مهرداد و علی عبدالمالکی (۱۳۹۳). وام‌گیری فعلی در زبان‌های فارسی، کُردی و ترکی آذربایجانی. *پژوهش‌های زبان‌شناسی تطبیقی* ۴ (۷)، ۹۷-۱۱۳.

Appel, R. & P. Muysken (1987). *Language contact and bilingualism*. London: Edward Arnold.

- Bakker, P. (1996). Language intertwining and convergence: typological aspects of genesis of mixed languages. *Sprachtypologie und Universalienforschung* 49, 9–20.
- Bakker, P. (1997). *A language of our own. The genesis of Michif – the mixed Cree-French language of the Canadian M'etis*. New York: Oxford University Press.
- Bakker, P. (2003). Mixed languages as autonomous systems. In Y. Matras, and P. Bakker (Eds.), *The mixed language debate* (107–150). Berlin & New York: De Gruyter Mouton
- Bakker, P. & M. Mous (1994). Introduction. In P Bakker and M. Mous (Eds.), *Mixed languages. 15 Case studies in language intertwining* (1-11). Amsterdam: IFOTT.
- Bloomfield, L. (1933). *Language*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Colantoni, L. & J. Gurlekian (2004). Convergence and intonation: Historical evidence from Buenos Aires Spanish. *Bilingualism: Language and Cognition* 7 (2), 107–119.
- De Rooij, V. A. 1996. *Cohesion through contrast: discourse structure in Shaba Swahili/French conversations*. Amsterdam: IFOTT.
- Fuller, J. M. (2001). The principle of pragmatic detachability in borrowing: English-origin discourse markers in Pennsylvania German. *Linguistics* 39 (2), 351–369.
- Grosjean, F. (1997). Processing mixed language: issues, findings, and models. In A. de Groot & J. F. Kroll (Eds.), *Tutorials in Bilingualism. Psycholinguistic perspectives* (225–254). London: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Haugen, E. (1950). The analysis of linguistic borrowing. *Language* 26, 210–231.
- Labov, W. (1972). *Sociolinguistic patterns*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Matras, Y. (1998). Utterance modifiers and universals of grammatical borrowing. *Linguistics* 36 (2), 281–331.
- Matras, Y. and Shabibi, M. (2007). Grammatical borrowing. In Y. Matras and J. Sakel (Eds.), *Khuzistani Arabic* (137-149). Oxford: Oxford University Press.
- Meakins, F. (2013). Gurindji Kriol. In S. Michaelis, P. Maurer, M. Haspelmath, M. Huber (Eds.), *Contact languages based on languages from Africa, Asia, Australia, and Americas* (131-139). Oxford: Oxford University Press.
- Miller, G. D. (1997). The morphological legacy of French. Borrowed suffixes on native bases in Middle English. *Diachronica* 14 (2), 233–264.
- Moravcsik, E. A. (1978). Language Contact. In J. Greenberg (Ed.), *Universals of Human Language* (93–122). Stanford: Stanford University Press.
- Muysken, P. (1981). Quechua en Spaans in het Andesgebied. [Quechua and Spanish in the Andes.] *Tijdschrift voor Taal- en Tekstwetenschap* 1, 124–138.
- Muysken, P. (2000). *Bilingual speech. A typology of code-mixing*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Poplack, S., D. Sankoff & C. Miller (1988). The social correlates and linguistic processes of lexical borrowing and assimilation. *Linguistics* 26, 47–104.
- Prince, E. F. (1988). On pragmatic change: The borrowing of discourse functions. *Pragmatics* 12, 505–518.
- Queen, R. M. (2001). Bilingual intonation patterns: Evidence of language change from Turkish-German bilingual children. *Language in Society* 30 (1), 55–80.
- Sakel, J. (2007). Types of loan: Matter and pattern. In Y. Matras and J. Sakel (Eds.), *Grammatical borrowing in cross-linguistic perspective* (15-29). Berlin & New York: De Gruyter Mouton.

- Salmons, J. (1990) Bilingual discourse marking: Code switching, borrowing and convergence in some German-American dialects. *Linguistics* 28, 475–492.
- Salverda De Grave, J.J. (1906). *De Fransche woorden in het Nederlands* [French words in Dutch]. Amsterdam: Verhandelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam.
- Stolz, C. & T. Stolz (1996). Funktionswortentlehnung in Mesoamerika. Spanish-Amerindischer Sprachkontakt (Hispanoindia II). *Sprachtypologie und Universalienforschung* 49 (1), 86–123.
- Thomason, S. G. (1997). *Contact languages: A wider perspective*. Amsterdam: John Benjamins.
- Thomason, S.G. & T. Kaufman (1988) *Language contact, creolization and genetic linguistics*. Berkeley: University of California Press.
- Treffers-Daller, J. (2010). Borrowing. In M. Fried, J. O. Ostman & J. Verschueren (Eds), *Vocabulary Studies in first and second language acquisition. The interface between theory and applications* (74-90). Houndmills Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Vellupillai, V. (2015). *Pidgins, Creoles & Mixed Languages*. Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins.
- Weinreich, U. (1953). *Languages in contact*. The Hague: Mouton.
- Weisi, H. (2013). L2 Acquisition, L1 Endangerment and Their Impact on Learning English: A Case Study of Kurdish Speakers in Iran. Ph.D. dissertation in Shiraz: Shiraz University.
- Winford, D. (2003). *An introduction to contact linguistics*. Oxford: Blackwell.